

Nr 89.

Av herr **Dahl, Adolf**, om lagstiftning rörande obligatorisk skiljedom i fråga om arbetsavtal för särskilt samhällsviktiga arbetsområden.

I motion vid 1924 års riksdag (första kammaren nr 119) yrkade jag, att riksdagen ville i skrivelse till Konungen begära, att den utredning angående vidtagande av åtgärder till arbetsfredens bevarande, som, med anledning av 1921 års riksdags skrivelse i dylikt syfte, blivit påbörjad men sedermera avbrutits, snarast måtte återupptagas. Motionen blev tillstyrkt av andra lagutskottet och bifölls av första kammaren men avlogs av andra kammaren. Emellertid blev frågan upptagen av Kungl. Maj:t, som i beslut den 27 september 1924 förordnade, att ifrågavarande utredningsarbete skulle återupptagas samt uppdrog åt socialstyrelsen att verkställa utredningen och till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Hittills har socialstyrelsen ej avgivit utlåtande i anledning av denna remiss.

Till stöd för den av mig vid 1924 riksdag avgivna motionen anfördes bland annat följande:

»I skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 345) begärde 1921 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte till prövning upptaga, huruvida åtgärder till arbetsfredens bevarande utöver vad redan vidtagits ytterligare kunde företagas, samt för riksdagen förelägga de förslag, som härav föranleddes.

Riksdagens beslut hade föranletts av särskilda motioner, i vilka påyrkats dels lagstiftningsåtgärder till förebyggande av s. k. samhällsfarliga strejker, dels lagstiftning om andra åtgärder till skydd mot arbetsnedläggelser vid jordbruket, dels ock utredning och lagförslag angående användande av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister.

I det med anledning av antydda motioner av andra lagutskottet avgivna, av riksdagen godkända utlåtande erinras om 1920 års utvidgade lagstiftning om medling i arbetstvister samt om de av samma riksdag antagna lagarna om central skiljenämnd och särskilda skiljedomare i arbetstvister, varefter utskottet uttalar, att en uppfattning om en statsmaktens skyldighet att endast vid parternas gemensamma önskan ingripa genom medling eller avkunnande av skiljedom kunde utskottet ej dela. En dylik passiv hållning kunde tvärtom endast rättfärdigas genom övertygande bevis för att arbetsfreden på så sätt minst äventyrades. Utskottet erinrar där- efter om det i Danmark lagstadgade skiljedomsförfarandet i vissa tvister,

berörande kollektivavtal, vilken anordning utskottet förordar till undersökning.

I fråga om de arbetsområden, som omfatta samhällliga företag av särskild betydelse, framhåller utskottet behovet av en lagstiftning, som tryggar arbetsfreden jämväl utöver avtalstiden, för vilket ändamål obligatorisk skiljedom synes erforderlig.

Under erinran att, såvitt angår arbetsinställelser vid jordbruket, strävandet bör inriktas på förhindrande av driftsavbrott under avtalstiden, hänvisar utskottet till riksdagens tidigare gjorda begäran om tjänstehjonsstadgans ersättande med en tidsenlig avtalslagstiftning för jordbruket.

Beträffande det ifrågakomna blockadförfarandet finner utskottet en undersökning önskvärd för erhållande av material för bedömande av dessa företeelser.

Tolkad med stöd av den sålunda givna motiveringen, torde riksdagens ifrågavarande framställning få anses syfta till undersökning och förslag om obligatorisk skiljedom i arbetstvister i allmänhet, såvitt angår tolkning av kollektivavtal, samt därutöver särskilda lagstiftningsåtgärder för tryggnad av arbetets fortgång å vissa för samhällets behov i synnerlig grad betydelsefulla arbetsområden.

Med anledning av riksdagens skrivelse blev jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 juli 1921 direktör A. Cederborg tillkallad med uppdrag att inom socialdepartementet biträda med utredning angående frågorna om vidtagande, utöver vad redan skett, av åtgärder till arbetsfredens bevarande samt om upphävande av legostadgan och dess ersättande med en efter nutida förhållanden avpassad lagstiftning.

Efter det att den sålunda anbefallda utredningen fortskridit till inhämtande av visst material, blev genom Kungl. Maj:ts beslut den 24 november 1922 förklarad, att utredningen skulle vila från och med den 1 januari 1923 och därefter ej utan Kungl. Maj:ts medgivande upptagas. Sedermera har ej vidare åtgärd i ärendet ifrågakommit.

Om företeelserna inom skilda arbetsområden under tiden närmast före 1921 givit anledning till ifrågavarande av en vitt utbredd mening inom riksdagen uppburna yrkanden, så har den följande tidens erfarenheter i rikt mått bestyrkt behovet av åtgärder i åsyftad riktning. Inom kommunikationsväsendet hava strejker vid telefon och järnvägar givit en kännbar påminnelse om vådan av att utlämna dessa för samhällets näringsliv och trevnad så väsentliga områden till kraftmätning mellan enskilda intressen. De senaste dagarnas konflikt vid renhållningsväsendet i Sundsvall bestyrker önskvärdheten därav att så beskaffade ömtåliga samhällsarbeten ovägerligen säkerställas. Arbetskonflikter vid skogsarbetet hava företett flerfaldiga prov på blockadåtgärder utanför gränsen av vad ett rättssamhälle bör godtaga; och murarstrejken i Stockholm med åtföljande blockad innefattar — förutom all den materiella skada och sociala olägenhet, som därav vållas — genom formen för dess tillkomst och upprätthållande ett det allvarligaste

hot mot den mödosamt uppbyggda kollektiva avtalsordningen och därigenom emot hållbarheten av en grundpelare för vår industri.

Det lär alltså icke kunna med skäl emotsägas, att ett återupptagande och snart fullföljande av utredningen om erforderlig lagstiftning för arbetsfredens tryggande är påkallad.

Ett närmare angivande av de riktlinjer som böra sökas torde desto mindre här behöva ifrågakomma, som den av riksdagen 1921 åberopade motiveringen innehåller åtskilliga beaktansvärda synpunkter. Jag tillåter mig endast framhålla, att vad angår de i särskild grad samhällsnyttiga företagen — kommunikationsverk, gas-, vatten-, elektricitetsverk, anläggningar för renhållning, sjukvård och dylikt — det synes mig ej böra möta tvekan att från dessa avskära tillgången till arbetsinstittelers stridsmedel och förlägga avgörandet till den opartiska prövningen av en skiljedomstol. Sociala och praktiska hänsyn tala härför med en styrka, som borde verka avgörande. Under en följd av år har avtalet emellan de enskilda järnvägarna samt järnvägsmannaförbundet stadgat skiljedomsförfarande, och det lär närmast hava varit en tekniskt mindre tillfredsställande anordning, som sedermera föranlett bestämmelsens uteslutande. Gällande avtal emellan de enskilda järnvägarna och kontorspersonalförbundet innehåller fortfarande skiljedomsbestämmelse.

Nedskärandet av strejkrätten inom samhällsviktiga arbetsområden torde nu såsom tillförenej undgå att möta motstånd från dem som förmena, att individens disposition över hans arbetskraft obehörigen undanryckes honom såsom insats i berättigad strid för egna och solidariska intressen. Men den mera betryggade anställningen, arbetsgivarens avsaknad av möjlighet att besvara strejk med lockout och slutligen samhällets befogade krav, att enskild frihet jämkas under hänsyn till samfällid välfärd — dessa synpunkter bjuda starka skäl för att arbetstagaren inom dessa områden skall i sin tjänsteplikt vara bunden av träffat individuellt avtal.»

Vad sålunda anförts i fråga om behovet av åtgärder, ägnade att trygga det ostörda arbetet i vissa för samhällets välfärd särskilt betydelsefulla områden, torde fortfarande äga giltighet, och detta behov har under senaste tid blivit ytterligare betonat genom svårartade arbetsinstittelser vid kommunala verk.

På initiativ av den departementschef, under vars ämbetsförvaltning ifrågavarande ärenden närmast lyda, kan intet ingripande i nu angivet syfte förväntas, ity att han nyligen offentligt uttalat den meningen, att en särskild rättsställning för kommunanställda arbetare ej läte sig genomföras.

Denna teoretiserande bundenhet vid invanda principer bör ej få gälla, då det blivit uppenbart, att samhällets utveckling kräver anordningar, som taga hänsyn till hela samhällets oundgängliga krav.

Jämsides med det synnerliga behovet av lagstiftningsåtgärder för särskilt samhällsviktiga arbetsområden, framstår fortfarande önskvärdheten av

en rättslig ordning för prövning av rättsfrågor rörande kollektiva arbetsavtal i allmänhet samt för de tvångsåtgärder, som de tvistande parterna vid arbetskonflikter tillgripa.

Med stöd av vad jag anfört, får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Konungen begära, att pågående utredning angående åtgärder till arbetsfredens bevarande måtte snarast bringas till slut, samt att i varje händelse till 1927 års riksdag bleve framlagt förslag till lagstiftning, åsyftande obligatorisk skiljedom i fråga om arbetsavtal för särskilt samhällsviktiga arbetsområden.

Stockholm den 20 januari 1926.

Adolf Dahl.
